

Betül YAVUZ¹

Orcid: 0000-0001-7606-6223

Havva GEZGİN YAZICI²

Orcid: 0000-0001-8422-9686

Esra KARABULUT²

Orcid: 0000-0002-3425-1129

¹Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Kütahya, Türkiye.

²Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Kütahya, Türkiye.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Esra KARABULUT

esra.karabulut@ksbu.edu.tr

Anahtar Sözcükler: Anksiyete; COVID-19; korku; üniversite öğrencisi; umutsuzluk.

Keywords: Anxiety; COVID-19; fear; university student; hopelessness.

Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Pandemisinde Yaşadıkları Anksiyete, Umutsuzluk ve Korku Düzeylerini Etkileyen Faktörler

Factors Affecting University Students' Anxiety, Hopelessness and Fear Levels in The Covid-19 Pandemic

Gönderilme Tarihi: 3 Mart 2023

Kabul Tarihi: 23 Şubat 2024

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, COVID-19 pandemisinde yaşadıkları anksiyete, umutsuzluk, korku düzeyleri ve bunları etkileyen faktörleri belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapılan araştırma, çevrimiçi olarak 26 Ağustos 2020-26 Ekim 2020 tarihleri arasında Türkiye'nin Batı'sında bir Üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik, Ebelik, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümlerinde öğrenim gören 432 öğrencinin katılımı ile yürütüldü. Veriler, Google form üzerinden oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu", "Beck Anksiyete Ölçeği", "Beck Umutsuzluk Ölçeği" ve "COVID-19 Korkusu Ölçeği" kullanılarak toplandı. Verilerin analizi SPSS 24.0 paket programında sayı, yüzde, standart sapma, Kolmogrov simirnov, Shaphiro wilk testleri, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis, Bonferroni düzeltmesi, Spearman Koralasyon analizleri ve Binary Lojistik Regresyon: Backward LR modeli kullanılarak yapıldı.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 20.97±2.05, anksiyete (11.83±11.38), ve umutsuzluk (6.25±4.86) düzeyleri hafif, korku (17.35±6.16) durumları orta düzeyde bulundu. Öğrencilerin COVID-19 pandemisinde yaşadıkları anksiyeteye cinsiyet, aile tipi, öğrenim gördüğü sınıf, kendisinde kronik hastalık varlığı ve COVID-19 kurallarına uyma durumunun; yaşadıkları umutsuzluğa, gelir düzeyi ve COVID-19 kurallarına uyma durumunun; yaşadıkları korkuya ise cinsiyet, kardeş sayısı, gelir düzeyi, kendisinde ve ailesinde kronik hastalık varlığı, COVID-19 kurallarına uyma durumunun etkisi olduğu bulundu (p<0.05).

Sonuç: COVID-19 sürecinde üniversite öğrencilerinin yaşadıkları umutsuzluk ve COVID-19 korkusu, anksiyetelerini artırmıştır. COVID-19 gibi tüm dünyayı etkileyen salgın hastalık süreçlerinde ve sonrasında; öğrencilere stresle baş etme, kriz yönetimi, salgın süreçlerinde doğru davranışa sahip olma gibi konularda mesleki ve psikolojik destek sağlanması önerilmektedir

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to determine the levels of anxiety, hopelessness, and fear experienced by students studying at the faculty of health sciences during the COVID-19 pandemic and the factors affecting them.

Methods: The descriptive and cross-sectional study was conducted online between August 26, 2020 and October 26, 2020 with the participation of 432 students studying in the departments of Nursing, Midwifery, Physiotherapy and Rehabilitation at the Faculty of Health Sciences of a University in Western Turkey. The data were collected using the "Personal Information Form", "Beck Anxiety Scale", "Beck Hopelessness Scale" and "Fear of COVID-19 Scale" created on Google form. Data were analyzed using number, percentage, standard deviation, Kolmogrov Simirnov, Shaphiro Wilk tests, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis, Bonferroni correction, Spearman Correlation analysis and Binary Logistic Regression: Backward LR model in SPSS 24.0 package program.

Results: The mean age of the students was 20.97±2.05 years, anxiety (11.83±11.38) and hopelessness (6.25±4.86) levels were mild, and fear (17.35±6.16) was moderate. It was found that gender, family type, class of education, presence of chronic diseases in themselves, and compliance with COVID-19 rules had an effect on the anxiety experienced by the students in the COVID-19 pandemic; income level and compliance with COVID-19 rules had an effect on the hopelessness they experienced; and gender, number of siblings, income level, presence of chronic diseases in themselves and their families, and compliance with COVID-19 rules had an effect on the fear they experienced (p<0.05).

Conclusion: The hopelessness and fear of COVID-19 experienced by university students during the COVID-19 process increased their anxiety. It is recommended to provide professional and psychological support to students on issues such as coping with stress, crisis management, and having the right behavior in pandemic processes during and after epidemics that affect the whole world such as COVID-19.

Kaynak Gösterimi: Yavuz, B., Gezgin Yazıcı, H., Karabulut, E. (2024). Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Pandemisinde Yaşadıkları Anksiyete, Umutsuzluk ve Korku Düzeylerini Etkileyen Faktörler. *EGEHFD*, 40(3), 367-376. Doi: 10.53490/egehemsire.1259598

How to cite: Yavuz, B., Gezgin Yazıcı, H., Karabulut, E. (2024). Factors Affecting University Students' Anxiety, Hopelessness and Fear Levels in The Covid-19 Pandemic. *JEUNF*, 40(3), 367-376. Doi: 10.53490/egehemsire.1259598

GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde 31 Aralık 2019'da başlayan Coronavirus (COVID-19) hastalığı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından uluslararası bir halk sağlığı sorunu olarak ilan edilmiştir. COVID-19 salgını sadece virüs kaynaklı ölüm riskini değil, aynı zamanda psikolojik baskıyı da getirmiştir (Cao ve diğerleri, 2020; Zhou ve diğerleri, 2020). COVID-19 ile birlikte birçok kurum ve işletmelerin kapanması, kendimizi karantinaya almamız nedeniyle mental sağlığımıza ilişkin önemli sorunlar gündeme gelmiştir.

Salgın süresince en fazla stresi yaşayan gruplardan birisi üniversite öğrencileridir. Ülke farklılıkları olsa bile eğitimlerine devam etmeye çalışan ya da sokağa çıkma yasağı olan üniversite öğrencilerinde de stres bulgularına rastlanmıştır (Cao ve diğerleri, 2020; Wang, Cheng, Yue ve McAleer, 2020; Zhou ve diğerleri, 2020). Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda, COVID-19 salgını nedeniyle eğitim dönemlerinin aksamaması, aktif olan sosyal hayatlarının kısıtlanması, yakınlarının hastalığa yakalanması gibi nedenlerden dolayı duygusal yoğunlukları artan üniversite öğrencilerinin bu dönemden fazlasıyla etkilendikleri belirtilmiştir (Cao ve diğerleri, 2020; Huang, Lei, Xu, Liu ve Yu, 2020; Wang ve diğerleri, 2020; Zhou ve diğerleri, 2020). Ayrıca literatürde sosyal hayatları kısıtlanan üniversite öğrencilerinin anksiyete düzeylerinin arttığı bildirilmiştir (Cao ve diğerleri, 2020; Huang ve diğerleri, 2020). Tura ve Erden (2022) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin COVID-19 tanısını, sonuçları belli olmayan, tehlikeli bir durum olarak ifade ettiklerini, bulaş riski yüksek olan COVID-19'a karşı korku ve anksiyete yaşadıkları bildirmiştir (Tura ve Erden, 2022). Çağatay ve diğerlerinin çalışmasında üniversite öğrencilerinin COVID-19 salgını nedeniyle anksiyete düzeyleri ile birlikte umutsuzluk düzeylerinin arttığı belirtilmiştir (Çağatay, Salimoğlu, Başaran ve Elbaş, 2022; Kaplan Serin ve Doğan 2021; Yanık ve Yeşilçınar, 2021).

COVID-19 salgını süresince ülkemizdeki Yükseköğretim Kurumlarında eğitim ve öğretime çevrimiçi senkron/asenkron olarak devam edilmiştir. Yapılan bir çalışmada COVID-19 pandemisinde uzaktan eğitimin öğrencilerde akademik umutsuzluğa neden olduğu belirtilmiştir (Şahbaz, Zorlu ve Yağcı, 2022). Ancak literatürde COVID-19 pandemisi süresince öğrencilerin yaşadıkları anksiyete, umutsuzluk, korku düzeylerini etkileyen faktörleri inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın hemşirelik eğitimcilerinde, COVID-19 gibi salgınlarda öğrencilerin yaşadıkları korku, anksiyete ve umutsuzluğu etkileyen faktörlere yönelik farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, COVID-19 pandemisinde yaşadıkları anksiyete, umutsuzluk, korku düzeyleri ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesidir.

Araştırma soruları: Sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin;

- a) COVID-19 pandemisinde yaşadıkları anksiyete durumları ve etkileyen faktörler nelerdir?
- b) COVID-19 pandemisinde yaşadıkları umutsuzluk durumları ve etkileyen faktörler nelerdir?
- c) COVID-19 pandemisinde yaşadıkları COVID-19 korku durumları ve etkileyen faktörler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı-kesitsel tipte olan bu araştırma, 26 Ağustos – 26 Ekim 2020 tarihleri arasında yürütüldü.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini sağlık bilimleri fakültesi Hemşirelik, Ebelik ve Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon bölümlerinde eğitim gören 1361 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma da örneklem seçimine gidilmemiş olup, gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 432 üniversite öğrencisi araştırmanın örneklemine oluşturmuştur.

Veri Toplama

Veriler, Google form üzerinden hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Beck Anksiyete Ölçeği”, “Beck Umutsuzluk ölçeği” ve “COVID-19 Korkusu Ölçeği” ile çevrimiçi olarak toplandı.

Veri Toplama Araçları

Veriler 12 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu, 21 sorudan oluşan Beck Anksiyete Ölçeği ve 20 sorudan oluşan Beck Umutsuzluk Ölçeği ile 7 sorudan oluşan COVID-19 Korkusu Ölçeği kullanılarak google form üzerinden çevrimiçi toplanmıştır.

Kişisel bilgi formu: Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ve COVID-19 konusundaki bilgi/görüşlerinin yer aldığı form 12 sorudan oluşmaktadır. Araştırmacılar tarafından, literatür doğrultusunda hazırlanmıştır (Cao ve diğerleri, 2020; Çalışkan, Kargın ve Ersöğütçü, 2021).

Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ): Beck tarafından anksiyete belirtilerini ölçmek ve anksiyetenin bilişsel yanlarını ortaya koymak amacıyla geliştirilen bu ölçek 21 maddeden oluşmaktadır (Kabacoff, Segal, Hersen ve Van Hasselt, 1997). Türkiye’de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Ulusoy tarafından gerçekleştirilmiştir (test tekrar test güvenilirlik katsayısı $r=0.57$). Çalışma sonucunda kullanımının güvenilir olduğu bildirilmiştir (Ulusoy, Şahin ve Erkmen, 1998). BAÖ, 21 maddeden oluşan, 0-3 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puanlar 0 ile 63 arasındadır. Ölçekten alınan puan arttıkça anksiyete düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Cronbach alpha değeri $\alpha=.90$ bulunmuştur (Kabacoff ve diğerleri, 1997). Bu çalışmada cronbach alpha değeri $\alpha=.93$ bulundu.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Beck ve Weissman tarafından 1974 yılında umutsuzluk duygusunu nicel veriler halinde ortaya koyma amacıyla geliştirilmiştir (Beck ve Weissman, 1974). Türkçe ’ye uyarlama ve güvenilirlik-geçerlik çalışması Seber ve arkadaşları (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar 0 ile 20 arasındadır ve ölçekten alınan puan arttıkça, umutsuzluk düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Ölçeğin cronbach alpha değerinin $\alpha=.86$ olduğu bildirilmiştir (Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin, 1993). Bu çalışmada ölçeğin cronbach alpha değeri $\alpha=.88$ bulundu.

COVID-19 Korkusu Ölçeği (FCV-19S): Ahorsu ve diğerleri (2022) tarafından bireyin yaşadığı COVID-19 korkusu düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen “COVID-19 Korkusu Ölçeği” Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Satıcı ve diğerleri (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçek tek boyutlu, 7 maddeli, 5’li likert tipindedir (Ahorsu ve diğerleri, 2022; Satıcı ve diğerleri, 2020). Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten minimum 7, maksimum 35 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması COVID-19 korkusunun yüksek olduğunu göstermektedir. Ahorsu ve diğerleri çalışmasında “COVID-19 Korkusu Ölçeği” cronbach alpha değeri $\alpha=.82$ olup, Satıcı ve diğerleri çalışmasında ise $\alpha=.84$ olduğu bildirilmiştir (Ahorsu ve diğerleri, 2022; Satıcı, Gocet Tekin, Deniz ve Satıcı, 2020). Bu çalışmada cronbach alpha değeri ise $\alpha=.87$ ’dir.

Verilerin Değerlendirilmesi

İstatistiksel analizler SPSS (IBM SPSS Statistics 24) adlı paket program kullanılarak yapıldı. Tanımlayıcı istatistik olarak sayı, yüzde ortalama, standart sapma değerleri verildi. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek için Kolmogorov simirnov ve shapiro wilk testleri kullanıldı. Verilerin analizinde ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi, üç ve üzeri değişkenin karşılaştırılmasında Kruskal Wallis ve farkın hangi değişkenden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi kullanıldı. İki değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesi için “Spearman” korelasyon analizi yapıldı. Orta/şiddetli düzeyde anksiyete risk durumunu etkileyen faktörlerin belirlenmesinde Binary (ikili) Lojistik Regresyon: Backward LR modeli kullanıldı.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için, öncelikle T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonundan 19 Temmuz 2020 tarihinde onay alındı. Daha sonra Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitenin Girişimsel Olmayan Etik Kurul onayı (24.07.2020 tarih ve 2020/12-07 numaralı kararı) araştırmanın yapıldığı Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından kurum izni (02.07.2020 tarih ve 18702578-200-5693 sayılı yazı) alındı. Ayrıca katılımcılardan çevrim içi izin alındı. Araştırma, Helsinki bildirgesine uygun olarak yapıldı.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların yaş ortalamasının 20.97 ± 2.05 (yıl) (Min:18, Max:35) olduğu ve %53.2’sinin 21-24 yaş grubunda olduğu saptandı. Üniversite öğrencilerin %85.0’ı kız, %84.3’ü çekirdek aile tipinde, %38.4’ünün 1 kardeşi olduğu ve %65.0’inin gelirinin giderine denk olduğu bulundu. Bu çalışmada, sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin anksiyete düzeyleri (11.83 ± 11.38) hafif, umutsuzluk düzeyleri hafif (6.25 ± 4.86), korku durumları ise orta düzeyde (17.35 ± 6.16) bulundu (Tablo 1).

Araştırmada öğrencilerin yaşadıkları anksiyete, umutsuzluk ve COVID-19 korkusuna, yaş, öğrenim gördüğü bölümün etkisinin olmadığı saptandı ($p>0.05$). Araştırmada kız öğrencilerin Beck Anksiyete Ölçeği ve COVID-19 Korkusu ölçeği puan ortalamalarının, erkek öğrencilere göre yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$). Öğrencilerin aile tipi ile Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamaları arasında fark olduğu bulundu ($p<0.05$). Farkın parçalanmış ailesi olanların Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamasının, aile tipi çekirdek ve geniş aile olanlara göre yüksek olmasından kaynaklandığı saptandı ($p<0.05$) (Tablo 1).

Araştırmada öğrencilerin kardeş sayısı ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması arasında fark olduğu bulundu ($p<0.05$). Farkın bir kardeşi olan öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının 3 ve üzerinde kardeşi olan öğrencilere göre yüksek olmasından kaynaklandığı bulundu ($p<0.05$) (Tablo 1).

Araştırmada öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile Beck Anksiyete Ölçeği ve COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Farkın geliri giderden az ve denk olan öğrencilerin Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ve COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının geliri giderden fazla olan öğrencilere göre yüksek olmasından kaynaklandığı bulundu ($p<0.05$) (Tablo 1).

Araştırmada öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf ile Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalaması arasında fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Farkın 1. sınıf öğrencilerinin Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamasının 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine göre yüksek olmasından kaynaklandığı bulundu ($p<0.05$) (Tablo 1).

Araştırmada kronik hastalığı olan öğrencilerin Beck Anksiyete Ölçeği ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının, kronik hastalığı olmayanlara göre yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$). Araştırmada ailesinde kronik hastalığı olan öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının, ailesinde kronik hastalığı olmayanlara göre yüksek olduğu bulundu ($p<0.001$) (Tablo 2).

Araştırmada öğrencilerin COVID-19'dan korunma kurallarına uyma durumu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.001$). Farkın COVID-19'dan korunma kurallarına uymayanların Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamasının, COVID-19'dan korunma kurallarına uyan ve kısmen uyanlara göre yüksek olmasından kaynaklandığı bulundu ($p<0.05$) (Tablo 2). Araştırmada öğrencilerin, COVID-19'dan korunma kurallarına uyma durumu ile Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.001$). Farkın COVID-19'dan korunma kurallarına uymayanların ve kısmen uyanların Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının, COVID-19'dan korunma kurallarına uyanlara göre yüksek olmasından kaynaklandığı bulundu ($p<0.05$) (Tablo 2).

Araştırmada öğrencilerin COVID-19'dan korunma kurallarına uyma durumu ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı fark olduğu saptandı ($\chi^2=9.271$; $p=0.010$). Farkın COVID-19'dan korunma kurallarına uymayanların COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının, COVID-19'dan korunma kurallarına uyanlara göre yüksek olmasından kaynaklandığı bulundu ($p<0.05$) (Tablo 2).

Araştırmada Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalaması ile Beck anksiyete ve COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında pozitif yönde, sırasıyla zayıf ve çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu ($p<0.05$), Beck Anksiyete Ölçeği ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında pozitif yönde, zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulundu ($r=0.385$; $p<0.001$) (Tablo 3).

Araştırmada Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalaması temel alınarak yapılan Backward:LR lojistik regresyon analizi sonucunda; Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamasının, Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamasını etkileyen anlamlı bir parametre olduğu saptandı ($p<0.05$). Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalaması bir birim arttığında, Beck Anksiyete Ölçeğine göre orta/şiddetli düzeyde anksiyete riskinin %11.9 arttığı bulundu (OR=1.119) (Tablo 4).

COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının, Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamasını etkileyen anlamlı bir parametre olduğu bulundu ($p<0.05$). COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması 1 birim arttığında, Beck Anksiyete Ölçeğine göre orta/şiddetli düzeyde anksiyete riskinin %10.8 arttığı saptandı. (OR=1.108) (Tablo4).

Tablo 1. Sosyodemografik Özelliklere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken (n=432)	n (%)	BUÖ		BAÖ		FCV-19S		
		$\bar{X} \pm SS$	M [IQR]	$\bar{X} \pm SS$	M [IQR]	$\bar{X} \pm SS$	M [IQR]	
Yaş sınıfları	≤20	186 (%43.1)	6.08±4.56	5.0 [6.0]	12.92±12.26	9.0 [14.0]	17.13±6.24	16.0 [9.0]
	21-24	230 (%53,2)	6.43±5.03	5.0 [6.0]	11.26±10.67	8.0 [10.3]	17.58±5.94	17.0 [9.0]
	≥25	16 (%3,7)	5.56±6.01	3.5 [6.5]	7.31±9.61	3.5 [8.8]	16.82±8.26	16.5 [11.5]
Önemlilik Testi** / p değeri			$\chi^2=1.669 / p=0.434$		$\chi^2=5.876 / p=0.053$		$\chi^2=1.389 / p=0.499$	
Cinsiyet	Kız	367 (%85.0)	6.19±4.80	5.0 [7.0]	12.31±11.34	9.0 [13.0]	17.68±5.92	17.0 [9.0]
	Erkek	65 (%15.0)	6.60±5.23	5.0 [5.0]	9.11±11.35	6.0 [10.5]	15.54±7.12	14.0 [11.0]
Önemlilik Testi* / p değeri			Z=-0.408 / p=0.684		Z=-3.057 / p=0.002		Z=-2.898 / p=0.004	
Aile Tipi	Çekirdek ⁽¹⁾	364 (%84.3)	6.26±4.85	5.0 [7.0]	11.44±11.18	8.0 [12.0]	17.28±6.23	16.5 [9.0]
	Geniş ⁽²⁾	56 (%13.0)	6.23±4.66	5.5 [5.0]	11.79±9.92	10.5 [10.8]	17.70±6.01	17.0 [9.8]
	Parçalanmış ⁽³⁾	12 (%2.7)	6.08±6.40	3.5 [6.0]	23.75±17.29	19.0 [34.8]	18.08±4.68	19.5 [7.8]
Önemlilik Testi** / p değeri / Fark			$\chi^2=0.504 / p=0.777$		$\chi^2=8.897 / \mathbf{p=0.012} / [1,2-3]$		$\chi^2=0.724 / p=0.696$	
Kardeş Sayısı	Yok ⁽⁰⁾	20 (%4.6)	6.55±5.08	4.0 [6.8]	13.55±15.71	8.5 [10.8]	16.80±5.98	17.0 [10.5]
	1 ⁽¹⁾	166 (%38.4)	6.96±5.39	5.5 [7.0]	11.79±10.79	8.0 [13.3]	18.22±6.18	18.5 [10.0]
	2 ⁽²⁾	146 (%33.8)	5.94±4.14	6.0 [5.0]	12.39±12.11	9.0 [14.3]	17.34±6.07	16.0 [7.3]
	3 ve üzeri ⁽³⁾	100 (%23.2)	5.47±4.80	4.0 [6.8]	10.71±10.27	8.0 [10.0]	16.05±6.12	15.5 [10.0]
Önemlilik Testi** / p değeri / Fark			$\chi^2=6.060 / p=0.109$		$\chi^2=0.466 / p=0.926$		$\chi^2=9.057 / \mathbf{p=0.029} / [1-3]$	
Gelir Düzeyi	Gelir giderden az ⁽¹⁾	63 (%14.6)	7.71±5.88	6.0 [8.0]	12.17±10.68	9.0 [14.0]	17.19±5.91	17.0 [8.0]
	Gelir gidere denk ⁽²⁾	281 (%65.0)	6.28±4.45	5.0 [5.5]	12.44±11.92	9.0 [13.0]	18.05±5.86	18.0 [8.0]
	Gelir giderden fazla ⁽³⁾	88 (%20.4)	5.11±5.09	3.0 [7.0]	9.59±9.85	6.0 [9.0]	15.25±6.81	14.0 [11.8]
Önemlilik Testi** / p değeri / Fark			$\chi^2=13.154 / \mathbf{p=0.001} / [1,2-3]$		$\chi^2=4.576 / p=0.101$		$\chi^2=17.045 / \mathbf{p<0.001} / [1,2-3]$	
Bölüm	Hemşirelik	249 (%57.6)	6.22±4.71	5.0 [5.0]	12.80±12.01	9.0 [14.5]	17.37±6.14	17.0 [8.0]
	Ebelik	57 (%13.2)	6.21±4.97	4.0 [7.0]	9.98±9.23	8.0 [9.0]	18.54±5.69	18.0 [9.0]
	Fizik tedavi ve Rehabilitasyon	126 (%29.2)	6.32±5.15	5.0 [7.3]	9.73±10.86	7.0 [10.0]	16.79±6.36	16.0 [10.0]
Önemlilik Testi* / p değeri			$\chi^2=0.102 / p=0.950$		$\chi^2=2.743 / p=0.254$		$\chi^2=4.144 / p=0.126$	
Sınıf	1.	102 (%23.6)	5.66±3.96	5.0 [5.0]	16.44±13.83	13.0 [18.5]	17.63±6.01	17.5 [8.0]
	2.	90 (%20.9)	5.49±4.50	4.0 [6.3]	9.02±8.82	6.5 [7.3]	16.62±6.45	16.0 [11.0]
	3.	112 (%25.9)	6.67±5.06	6.0 [6.8]	12.55±11.94	7.0 [15.8]	17.59±6.05	16.5 [8.0]
	4.	128 (%29.6)	6.89±5.47	5.0 [7.0]	9.48±8.95	8.0 [11.0]	17.45±6.19	17.0 [9.0]
Önemlilik Testi* / p değeri / Fark			$\chi^2=4.401 / p=0.221$		$\chi^2=21.434 / \mathbf{p<0.001} / [1-2,3,4]$		$\chi^2=2.141 / p=0.544$	

* Mann-Whitney U” test (Z-tablo değeri), ** Kruskall-Wallis H” test (χ^2 -tablo değeri), M: Medyan, IQR: Interquartile Range

Tablo 2. COVID-19 ile ilgili Bulgulara Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken (N=432)	n (%)	BUÖ		BAÖ		FCV-19S	
		$\bar{X} \pm SS$	M [IQR]	$\bar{X} \pm SS$	M [IQR]	$\bar{X} \pm SS$	M [IQR]
Öğrencide Kronik Hastalık							
Var	33 (%7.6)	7.61±5.60	8.0 [8.0]	15.91±11.24	17.0 [15.0]	21.42±6.61	22.0 [6.5]
Yok	399 (%92.4)	6.13±4.79	5.0 [5.0]	11.49±11.35	8.0 [11.0]	17.01±6.01	16.0 [9.0]
Önemlilik Testi* / p değeri		Z=-1.469 / p=0.142		Z=-2.507 / p=0.012		Z=-3.851 / p=0.001	
Ailede Kronik Hastalık							
Var	196 (%45.4)	6.65±5.03	5.0 [6.0]	12.53±11.35	9.0 [14.0]	18.28±5.64	18.0 [8.0]
Yok	236 (%54.6)	5.91±4.71	5.0 [6.0]	11.24±11.40	8.0 [10.0]	16.58±6.47	16.0 [10.0]
Önemlilik Testi* / p değeri		Z=-1.535 / p=0.125		Z=-1.717 / p=0.086		Z=-3.352 / p<0.001	
COVID-19'da Sosyal Çevrenizle Buluşma Sıklığınız Nasıl							
Azalmış	397 (%91.9)	6.24±4.83	5.0 [7.0]	11.92±11.37	8.0 [13.0]	17.44±6.12	17.0 [9.0]
Aynı kalmış	32 (%7.4)	6.31±5.57	4.0 [6.5]	10.78±12.23	8.0 [8.8]	15.88±6.48	16.0 [11.0]
Önemlilik Testi* / p değeri		Z=-0.382 / p=0.702		Z=-0.660 / p=0.510		Z=-1.399 / p=0.162	
COVID-19 ile İlgili Kurallara Uyuyor Musunuz?							
Evet ⁽¹⁾	51 (%11.8)	4.62±4.35	3.0 [7.0]	6.39±5.99	4.0 [5.0]	15.31±6.26	14.0 [10.0]
Hayır ⁽²⁾	183 (%42.4)	7.23±4.93	6.0 [6.0]	14.13±12.68	10.0 [16.0]	18.20±6.63	18.0 [9.0]
Kısmen ⁽³⁾	198 (%45.8)	4.76±4.76	4.0 [6.0]	11.09±10.62	8.0 [10.0]	17.10±5.53	17.0 [8.0]
Önemlilik Testi** / p değeri / Fark		$\chi^2=18.454 / p<0.001 / [2-1,3]$		$\chi^2=18.817 / p<0.001 / [1-2,3]$		$\chi^2=9.271 / p=0.010 / [1-2]$	
COVID-19'dan Korunmaya İlişkin Eğitim/Bilgi Aldınız mı?							
Evet	361 (%83.6)	6.11±4.86	5.0 [6.5]	12.29±11.76	9.0 [13.0]	17.50±6.16	17.0 [9.0]
Hayır	71 (%16.4)	6.91±4.84	5.0 [7.0]	9.49±8.99	8.0 [9.0]	16.61±6.08	17.0 [9.0]
Önemlilik Testi** / p değeri		Z=-1.510 / p=0.131		Z=-1.559 / p=0.119		Z=-1.038 / p=0.299	

* Mann-Whitney U" test (Z-tablo değeri), ** Kruskal-Wallis H" test (χ^2 -tablo değeri), M: Medyan, IQR: Interquartile Range

Tablo 3. Beck Umutsuzluk, Beck Anksiyete ve COVID-19 Korkusu Ölçekleri Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkilerin Dağılımı

Korelasyon* (n=432)		BUÖ	BAÖ	FCV-19S
BUÖ	<i>r</i>	1.000	0.354	0.224
	<i>p</i>	.	<0.001	<0.001
BAÖ	<i>r</i>	0.354	1.000	0.385
	<i>p</i>	<0.001	.	<0.001
FCV-19S	<i>r</i>	0.224	0.385	1.000
	<i>p</i>	<0.001	<0.001	.

*İki nicel değişkenin en az birinin normal dağılıma uygun olmadığı durumlarda “Spearman” korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Tablo 4. Orta/Şiddetli Düzeyde Anksiyete Baz Alınarak Kurulan Lojistik Regresyon Modeli

Değişken	B	S.H.	Wald	sd	p	OR	95% Güven Aralığı	
							Alt	Üst
BUÖ	0.112	0.025	19.769	1	<0.05	1.119	1.065	1.175
FCV-19S	0.103	0.022	22.570	1	<0.05	1.108	1.062	1.157
Sabit	-4.120	0.479	74.145	1	<0.05	0.016		

CCR=83.1% $\chi^2_{(8)}=5.131$; p=0.744

TARTIŞMA

Sağlık bilimleri fakültesinde Hemşirelik, Ebelik ve Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin COVID-19 pandemisinde yaşadıkları anksiyete, umutsuzluk ve korku düzeyleri ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada kız öğrencilerin Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamasının, erkek öğrencilere göre yüksek olduğu bulundu. Yapılan çalışmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anksiyete düzeyinin (Debowska, Horeczy, Boduszek ve Dolinski, 2020; Faisal, Jobe, Ahmed ve Sharker, 2022) ve COVID-19 korku düzeyinin (Huang ve Zhao, 2020; Rodríguez-Hidalgo, Pantaleón, Dios ve Falla, 2020) yüksek olduğu bildirilmektedir

Araştırmada parçalanmış aileye sahip öğrencilerin; çekirdek ve geniş aileye sahip olanlara göre daha yüksek anksiyete yaşadığı bulundu. Yapılan çalışmalarda aile ile yaşamının COVID-19 sürecinde anksiyeteyi azalttığı belirtilmektedir. Yalnız ya da aileden ayrı yaşamının anksiyete düzeyini yükselttiği bildirilmektedir (Rudenstine ve diğerleri, 2021; Zhou ve diğerleri, 2021).

Araştırmaya katılan ve bir kardeşi olan öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının 3 ve üzerinde kardeşi olan öğrencilere göre yüksek olduğu bulundu. Yapılan çalışmalarda kardeş sayısındaki artışın bireyler üzerinde stres, korku gibi olumsuz duyguları engellediği bildirilmektedir (Kimter, 2020; Polat ve Dur, 2022).

Araştırma sonuçlarında gelir düzeyi yükseldikçe Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamalarının düştüğü saptandı. Literatürde gelir düzeyi arttıkça bireylerin umutsuzluk düzeylerinin azaldığı bildirilmektedir (Büyükbayram, Bıçak Ayık ve Aksoy İl, 2021; Salık ve Çıtlık Sarıtaş, 2021).

Araştırmada gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının diğer gelir düzeyine sahip öğrencilerden düşük olduğu saptandı. Ancak üniversite öğrencilerindeki COVID-19 korkusu ile ilgili yapılan çalışmalarda gelir düzeyinin COVID-19 korkusu üzerine bir etkisinin olmadığı belirtilmektedir (Nehir ve Güngör Tavşanlı, 2021; Yavaş Çelik, 2021).

Araştırmada 1. sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyinin, 2, 3 ve 4. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulundu. Garcia-González ve diğerleri (2021) çalışmasında son sınıf üniversite öğrencilerinin anksiyete düzeyinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir (García-González ve diğerleri, 2021). Farklı bir çalışmada ise,

öğrencilerin hissettikleri anksiyete düzeyine öğrenim gördükleri sınıfın etkisinin olmadığı belirtilmektedir (Abas, Alejail ve Ali, 2021). Bu araştırmada sağlık alanında öğrenim gören 1. sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeylerinin yüksek olmasında, mesleki alan eğitimlerinin başında olmaları ve klinikte enfeksiyon hastalıklarından korunmaya yönelik uygulamaları tecrübe etmemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilerden kronik hastalığı olanların Beck Anksiyete Ölçeği ve COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının, kronik hastalığı olmayanlara göre yüksek olduğu saptandı. Yapılan çalışmalarda da kronik hastalığı olan birey ve öğrencilerin, kronik hastalığı olmayan öğrencilerden daha fazla korku ve anksiyete yaşadığı bildirilmektedir (Koç, Tok, Uzun ve Ensari, 2021; Nehir ve Güngör Tavşanlı, 2021). Bu çalışma sonucundan farklı olarak yapılan çalışmalarda kronik hastalık varlığının COVID-19 korkusunu etkilemediği belirtilmektedir (Çalışkan ve diğerleri, 2021; Yılmaz, İstemihan, Arayıcı, Yılmaz ve Güloğlu, 2020). COVID-19 virüsünün, kronik hastalığı olan bireylerde daha ağır bir tablo ile seyrettiği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple kronik hastalığa sahip öğrencilerin COVID-19 korku düzeyinin yüksek çıkması beklenen bir durumdur.

Araştırmada ailede kronik hastalığı olanların COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının, ailede kronik hastalığı olmayanlara göre yüksek olduğu saptandı. Bu araştırma sonucundan farklı olarak yapılan iki çalışmada, COVID-19'a karşı savunmasız bireylerle yaşamının hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusunu etkilemediği bildirilmektedir (Çalışkan ve diğerleri, 2021; Kuru Alici ve Ozturk Çopur, 2022). Öğrencilerin ailelerinde kronik hastalığa sahip bireylerin olması, bu bireylere COVID-19 virüsünün bulaşma ya da başkası tarafından bulaştırılması, kronik hastalığa sahip bireyler için hayati bir risk oluşturmaktadır. Bu sebeple ailelerinde kronik hastalığı olan öğrencilerin COVID-19'a karşı korkularının daha fazla olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada COVID-19'dan korunma kurallarına uymayanların Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamasının, COVID-19'dan korunma kurallarına uyan ve kısmen uyanlara göre yüksek olduğu bulundu. Yapılan bir çalışmada, COVID-19'a karşı alınan önlemlerin yetersiz olduğunu düşünen bireylerin umutsuzluk puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Erdoğan, Koçoğlu ve Sevim, 2020). COVID-19'un bulaşma riskinin yüksek olması ve hızla yayılmasının bireylerde umutsuzluk düzeyinin artmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada COVID-19'dan korunma kurallarına uymayanların ve kısmen uyanların yaşadıkları anksiyetenin, COVID-19'dan korunma kurallarına uyanlara göre yüksek olduğu bulundu. Yapılan bir çalışmada COVID-19'a karşı olumsuz ya da kötü tutum ve davranış sergileyen öğrencilerin anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmektedir (Patwary ve diğerleri, 2022). Bir başka çalışmada ise COVID-19'a benzer semptomları olan üniversite öğrencilerinin COVID-19 bulaştırmama kurallarına uygun davranış gösterdikleri ve bu öğrencilerin anksiyete düzeylerinin düşük olduğu belirtilmektedir (Abas ve diğerleri, 2021). Öğrencilerin COVID-19'dan korunmaya ilişkin önlemleri uyguluyor olmalarının bulaşma riski yüksek olan virüse karşı kendilerini güvende hissetmelerine dolayısıyla da anksiyete düzeylerinin düşük olmasını sağladığı düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması, COVID-19'dan korunma kurallarına uymayanların, uyanlara göre yüksek olduğu bulundu. Yapılan diğer çalışmalarda ise COVID-19'a karşı korunma kurallarına dikkat edildiğinde, COVID-19 korkusunun arttığı bildirilmektedir (Kaya, Trabzon, Altındış ve Alacahan, 2022; Kurtuluş ve Düşünceli, 2021). Araştırmada öğrencilerin çoğunluğunun (%83.6) COVID-19'dan korunmaya ilişkin eğitim almasına rağmen COVID-19'dan korunma kurallarına uymadıkları (%42.4) veya kısmen uydukları (%45.8) saptanmış olup öğrencilerin yaşadıkları korkunun kurallara uymamaktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalaması arttığında, Beck Anksiyete Ölçeği puanının da arttığı bulundu. Literatürde de umutsuzluk ile anksiyetenin paralel olarak artış gösterdiği birçok çalışmada bildirilmektedir (Çağatay ve diğerleri, 2022; Çaykara, Tuna, Sağlam ve Pençe 2019; Kaplan Serin ve Doğan, 2023; Şahbaz ve diğerleri, 2022; Yanık ve Yeşilçınar, 2021; Yeşil Bayülgen, Bayülgen, Yeşil ve Akcan Türksever, 2021). Bireylerin umutsuzluğu arttıkça, yaşadıkları anksiyetenin artması öngörülebilir bir durumdur.

Araştırmada COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasının, Beck Anksiyete Ölçeği puan ortalamasını etkileyen anlamlı bir parametre olduğu bulundu. Korku ve anksiyete iç içe girmiş, benzer belirtiler gösterebilen olgular olup, yapılan çalışmalarda korku ve anksiyetenin birbirini etkileyen durumlar olduğuna değinilmiştir (Kısa ve Karakoç, 2023; Şahin ve Aydın, 2022; Tekin Atay, Dinçer, Uçan Yarkaç ve Öncü, 2020; Yavaş Çelik 2021). Bu bağlamda öğrencilerin kendilerine ya da yakınlarına Coronavirus bulaşmasına ilişkin yaşadıkları

korkunun virüsün ne zaman, nerede bulaşacağına ilişkin belirsizliğin olmasına bağlı olarak anksiyete yaşadıkları düşünülmektedir.

SONUÇ

Sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin COVID-19 pandemisinde yaşadıkları anksiyete, umutsuzluk ve korku düzeylerini ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada; öğrencilerde hafif düzey anksiyete ve umutsuzluk, orta düzeyde COVID-19 korkusuna sahip oldukları görülmüştür.

Öğrencileri COVID-19 pandemisinde yaşadıkları umutsuzluk düzeylerine; gelir durumları ve COVID-19 kurallarına uyma durumunun etkisi olduğu, COVID-19 korkusu düzeylerine; cinsiyetin, kardeş sayısının, gelir düzeyinin, öğrencinin kendisinde ve ailesindeki kronik hastalık varlığının etkisinin olduğu, Anksiyete düzeylerine ise; cinsiyetin, aile tipinin, öğrenim gördüğü sınıfın, kendisinde kronik hastalık varlığının ve COVID-19 kurallarına uyma durumunun etkisinin olduğu görülmüştür. COVID-19 sürecinde üniversite öğrencilerinin yaşadıkları umutsuzluk ve COVID-19 korkusu, anksiyetelerini artırmıştır.

COVID-19 gibi tüm dünyayı etkileyen salgın hastalık süreçlerinde öğrencilerin korku, anksiyete ve umutsuzluk yaşamalarında etkisi olan; öğrenim gördüğü sınıfı, aile yapısı, kronik hastalık varlığı, kardeş sayısı, gelir düzeyi, cinsiyet, hastalığı geçirme ve korunma kurallarına uyma durumları, göz önünde bulundurularak psikolojik destek sağlanması önerilmektedir.

Yazar Katkıları: Fikir ve Tasarım: B.Y., H.G.Y., E.K. Veri toplama: B.Y., H.G.Y., E.K. Veri analiz ve yorumlama: B.Y., H.G.Y., E.K.; Makale yazımı: B.Y., H.G.Y., E.K. Eleştirel inceleme: B.Y., H.G.Y.

Çıkar Çatışması: Yazar/lar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazar/lar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Abas, I. M. Y., Alejail, I. I. E. M., Ali, S. M. (2021). Anxiety among the Sudanese university students during the initial stage of COVID-19 Pandemic. *Heliyon*, 7(3), e06300. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06300>
- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., Pakpour, A. H. (2022). The Fear of COVID-19 Scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20(3), 1537–1545. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Beck, A.T., Weissman, A. (1974). The measurement of pessimism: The Hopelessness Scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 43(6), 861-865.
- Büyükbayram, Z., Bıçak Ayık, D., Aksoy İl, D. (2021) Hemodiyaliz hastalarında algılanan sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri. *Nefroloji Hemşireliği Dergisi*, 16(3), 134-143.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry research*, 287, 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Çağatay, H. T., Salimoğlu, S., Başaran, E., Elbaş, N. Ö. (2022). COVID-19 pandemisi döneminde üniversite öğrencilerinin kaygı durumlarının umutsuzluk düzeylerine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1435-1442.
- Çalışkan, E., Kargın, M., Ersöğütçü, F. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30 (3) , 170-180 . DOI: 10.17942/sted.880773
- Çaykara, B., Tuna, R., Sağlam, Z. A., Pence, H. H. (2019). Sigara bağımlılarında depresyon, umutsuzluk ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Göğüs Hastanesi Dergisi*, 33(1), 15-23
- Debowska, A., Horeczy, B., Boduszek, D., Dolinski, D. (2020). A repeated cross-sectional survey assessing university students' stress, depression, anxiety, and suicidality in the early stages of the COVID-19 pandemic in Poland. *Psychological Medicine*, 1–4. <https://doi.org/10.1017/S003329172000392X>
- Erdoğan, Y., Koçoğlu, F., Sevim, C. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 24 - 37. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.35403>
- Faisal, R. A., Jobe, M. C., Ahmed, O., Sharker, T. (2022). Mental health status, anxiety, and depression levels of Bangladeshi university students during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20(3), 1500–1515. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00458-y>
- García-González, J., Ruqiong, W., Alarcon-Rodriguez, R., Requena-Mullor, M., Ding, C., Ventura-Miranda, M. I. (2021). Analysis of anxiety levels of nursing students because of e-learning during the COVID-19 pandemic. *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 9(3), 252. <https://doi.org/10.3390/healthcare9030252>
- Huang, L., Lei, W., Xu, F., Liu, H., Yu, L. (2020). Emotional responses and coping strategies in nurses and nursing students during Covid-19 outbreak: A comparative study. *PloS one*, 15(8), e0237303. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0237303>

- Huang, Y., Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: a web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 288, 112954. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>
- Kabacoff, R. I., Segal, D. L., Hersen, M., Van Hasselt, V. B. (1997). Psychometric properties and diagnostic utility of the Beck Anxiety Inventory and the State-Trait Anxiety Inventory with older adult psychiatric outpatients. *Journal of Anxiety Disorders*, 11(1), 33–47. [https://doi.org/10.1016/s0887-6185\(96\)00033-3](https://doi.org/10.1016/s0887-6185(96)00033-3)
- Kaplan Serin, E., Doğan, R. (2023). The relationship between anxiety and hopelessness levels among nursing students during the COVID-19 pandemic and related factors. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 87(3), 793-813.
- Kaya, G., Trabzon, Ş., Altındış, S., Alacahan, R. (2022) Sağlık eğitimi alan üniversite öğrencilerinde covid-19 pandemi sürecinde değişen beslenme ve hijyen alışkanlıkları ile koronavirüs korku düzeyleri arasındaki ilişki. *The Medical Journal of Mustafa Kemal University*, 13(46), 211-222.
- Kısa, C., Karakoc, H. (2023). COVID-19'un anksiyete, ölüm korkusu ve obsesif kompulsif bozukluğuna olan etkisinin incelenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 6 (11) , 31-43 . DOI: 10.56955/bpd.1063876
- Kimter, N. (2020). COVID-19 Günlerinde bireylerin psikolojik sağlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Milli Mücadele'nin 100. Yılı Özel Sayısı*, 574-605 . DOI: 10.21733/ibad.805481
- Koç, A., Tok, H.H., Uzun, L.N., Ensari, H. (2021). COVID-19 sebebiyle bir kurumda karantina altında bulunanlarda depresyon, anksiyete, durumsal suçluluk düzeyleri ve etkileven faktörler. *Arch Neuropsychiatry*, 58, 146-153.
- Kurtulus, E., Düşünceli, B. (2021). COVID-19 fobisi (korkusu), COVID-19 farkındalığı ve genel aidiyetleri düzeyleri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (13) , 451-485. <http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.7.13.96>
- Kuru Alici, N., Ozturk Copur, E. (2022). Anxiety and fear of COVID-19 among nursing students during the COVID-19 pandemic: A descriptive correlation study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58(1), 141–148. <https://doi.org/10.1111/ppc.12851>
- Nehir, S., Güngör Tavşanlı, N. (2021). COVID-19 Pandemisinin hemşire ve ebe öğrencilerin korku ve kontrol algısı üzerindeki etkisi. *Medical Sciences* . 16 (2) , 141-150. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2021.16.2.1B0116>
- Patwary, M. M., Disha, A. S., Bardhan, M., Haque, M. Z., Kabir, M. P., Billah, S. M., Hossain, M. R., Shoib, S. (2022). Knowledge, attitudes, and practices toward coronavirus and associated anxiety symptoms among university students: A cross-sectional study during the early stages of the COVID-19 pandemic in Bangladesh. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 856202. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.856202>
- Polat, S., Dur, S. (2022). COVID-19 pandemi döneminde üniversite öğrencilerinde sosyal desteğin stres düzeyine etkisi. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 5 (1) , 237-250 . DOI: 10.52538/duhes.1087227
- Rodríguez-Hidalgo, A. J., Pantaleón, Y., Dios, I., Falla, D. (2020). Fear of COVID-19, stress, and anxiety in university undergraduate students: A predictive model for depression. *Frontiers in Psychology*, 11, 591797. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.591797>
- Rudenstine, S., McNeal, K., Schulder, T., Ettman, C. K., Hernandez, M., Gvozdieva, K., Galea, S. (2021). Depression and anxiety during the COVID-19 pandemic in an urban, low-income public university sample. *Journal of Traumatic Stress*, 34(1), 12–22. <https://doi.org/10.1002/jts.22600>
- Sahik S., Çıtlık Sarıtaş, S. (2021) Determination of quality of life and hopelessness levels in patients with heart failure. *Turk J Cardiovasc Nurs*, 12(29), 173-182
- Satici, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M. E., Satici, S. A. (2021). Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its Association with Psychological Distress and Life Satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 1980–1988. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00294-0>
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanolu, C., Tekin, D. (1993). Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.
- Şahbaz, S. R., Zorlu, A. V., Yağcı, H. (2022). Üniversite öğrencilerinin pandemi nedeniyle gerçekleştirilen uzaktan eğitimden memnuniyet düzeyleri ile akademik umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Boyabat İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergisi*, 2(1), 43-60
- Şahin, M., Aydın, M. N. (2022). An investigation of the relationship between fear of COVID-19 and levels of depression, anxiety, and hopelessness. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(4), 381-390.
- Tekin Atay, Ü., Dinçer, N.N., Uçan Yarkaç, F., Öncü, E. (2020) COVID-19 pandemi sürecinde diş hekimliği uzmanlık öğrencilerinin korku ve anksiyete düzeylerinin değerlendirilmesi. *NEU Dent J.*, 2, 86-93.
- Tura, I., Erden, S. (2022). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin memnuniyet sonrası Covid-19 kliniklerinde çalışmaya ilişkin görüşleri: Nitel bir çalışma. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 5 (3) , 149-157 . DOI: 10.54189/hbd.1118513.
- Ulusoy, M., Şahin, N., Erkmén, H. (1998). Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: psychometric properties. *J. Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 12, 163-172.
- Wang, C., Cheng, Z., Yue, X.G., McAleer, M. (2020). Risk management of COVID-19 by universities in China. *Journal of Risk Financial Management*, 13(2), 2-6. <https://doi.org/10.3390/jrfm13020036>
- Yanık, D., Yeşilçınar, İ. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde yaşanan sosyal izolasyonun hemşirelik öğrencileri üzerindeki etkileri: Niteliksel araştırma. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(2), 103-112.
- Yavaş Çelik, M. (2021). Üniversite sınavına hazırlanan gençlerin COVID-19 korkusunun öğrencilerin tükenmişlik ve anksiyetelerine etkisi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14 (1) , 19-28. DOI: 10.52976/vansaglik.760062
- Yeşil Bayülgen, M., Bayülgen, A., Yeşil, F.H., Akcan Türksever, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 3 (1) , 1-6. DOI: 10.48071/sbuhemşirelik.839229
- Yılmaz, Z., İstemihan, F., Arayıcı, S., Yılmaz, S., Güloğlu, B. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde bireylerdeki anksiyete ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Kriz Dergisi*, 28 (3) , 135-150. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kriz/issue/59100/766713>
- Zhou, S. J., Wang, L. L., Oi, M., Yang, X. J., Gao, L., Zhang, S. Y., ... Chen, J. X. (2021). Depression, anxiety, and suicidal ideation in Chinese university students during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 12, 669833. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.669833>
- Zhou, S. J., Zhang, L. G., Wang, L. L., Guo, Z. C., Wang, J. Q., Chen, J. C., ... Chen, J. X. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 29(6), 749–758. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-0154>